

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Kalocsai Települési Értéktár
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Romsics Imre
Levelezési cím: 6300, Kalocsa, Szent István király út 25
Telefonszám: +36 78 462 351
E-mail cím: viski.karoly@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Törvényszék épülete
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: 6300, Kalocsa, Szent István király út 25
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi megyei külföldi magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása. . Ld. a javaslat elején lévő részletes leírást.
6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett: a Kalocsai Települési Értéktárba felvett *polgári központ* egyik jelentős műemlék épülete.
7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.iranykalocsa.hu

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

I. Melléklet

II. Melléklet

Kétemeletes, három utcára nyíló eklektikus stílusú irodaépület
Építés éve: 1896-97, építtető: Igazságügyi Minisztérium és Kalocsa
Tervező: Kiss István építész
Kivitelező: Grünwald Testvérek
Eredeti funkció: törvényszék, bíróság
Jelenlegi funkció: börtön

Az épület építéstörténete és hasznosítása

A kalocsai m. kir. törvényszék és a kalocsai járásbíróság 1871-ben alakult meg.¹ Működésének első évtizedeiben a város területén elszórva, több épületben működött a két igazságszolgáltatási szervezet. A járásbíróság és az ügyészség a mai Szent István király út 57. sz. alatt lévő ház helyén állt épületben, a törvényszék hivatalai a mai Tomori utca 1-3. sz. alatti, azóta átépített épületben működtek. A törvényszéki fogdában tartott rabokat a mai Ilk Viktor utca környékén lévő rabfoglalkoztató telepen foglalkoztatták, ahova minden reggel a börtönből kísérettel vonultak végig a Kálvária (ma Kossuth Lajos) utcán. Este pedig szintén kísérettel tértek vissza a börtönbe. Az Igazságügyi Minisztérium többszöri sürgetésére a kalocsai képviselőtestület az 1880-as évek elején határozatot hozott, hogy új törvényszéki épület számára telket biztosít és az építkezés költségeihez is hozzájárul. Az új épület telkéül a régi városházát és a mellette lévő négy ház telkét szemelték ki. Az építkezés csak 1896 márciusában kezdődött a régi városháza és a mellette lévő épületek bontásával.² Az új törvényszék terveit Kiss István (1857-1902) építész készítette. A 345.622 forint költségvetésű építkezést a budapesti Grünwald Testvérek nevű cég végezte. A központi fűtés szerelésére a Valsér Ferenc Vasöntöde Rt kapott 14 ezer forintos megbízást. A három utcára nyíló kétemeletes, eklektikus stílusú épület 1897 őszére elkészült, szeptember végén elsőként a törvényszék hivatalai költöztek az új épületbe, ahol a m. kir. ügyészség, a járásbíróság és a telekkönyv is helyet kapott. A kalocsai m. kir. törvényszék jogkörébe a kalocsai, dunavecsei, kiskőrösi és később a kiskunhalasi járásbíróság tartozott. A hivatalos átadást 1898. jún. 14-én tartották meg Erdélyi Sándor igazságügyi miniszter jelenlétében. Az épület Szentháromság utcai (ma Szent István király út) és Városház (ma Grósz József) utcai kétemeletes szárnyában, 107 helyiségben volt elhelyezve a törvényszék, az ügyészség, a járásbíróság és a telekkönyv hivatali helyiségei, az irattár, a börtönkórház és imaterem, a rabkórház és a tanterem. A pincében volt a konyha, mosókonyha, fertőtlenítő kamra és 3 fürdőszoba. Az udvari részen lévő háromemeletes épületszárnyban helyezték el a fogdát, amelyben 129 személy számára szolgáló 49 egyszemélyes, 14 ötszemélyes zárka és sötétzárka volt.³ A törvényszéki épületben, kisebb módosításokkal 1949. okt. 24-ig ebben a rendszerben működtek a kalocsai igazságszolgáltatási szervezetek. 1949. okt. 24. után a törvényszékeket megyei bíróságokká alakították át (Az 1950. jan. 1-i közigazgatási reform után létrejött Bács-Kiskun megyében rövid ideig 3 megyei bíróság működött: a bajai, a kalocsai és a kecskeméti.) 1950. ápr. 30-án megszűnt a kalocsai megyei bíróság. A dunavecsei, a kalocsai és a kiskőrösi járásbíróság a kecskeméti megyei bíróság jogkörébe, a kiskunhalasi járásbíróság pedig a bajai megyei bíróság jogkörébe került. (Később a bajai megyei bíróságot is megszüntették.) A kalocsai járásbíróság kiköltözött az egykori törvényszéki épületből, és a szolgáltató ház helyén állt földszintes épületekben működött 1960 áprilisáig, amikor átköltözött a mai Szent István király út 7. sz. alatt épült új bírósági épületbe. Az üresen maradt törvényszéki épületbe költözött

¹ ASBÓTH Miklós 1998. 83.

² Uo. 102-103.

³ KN 1897. dec. 5.

1950 nyarán az addig Márianosztrán működő női börtön, amely aug. 15-től Országos Börtön Kalocsa néven működött.⁴ Az épület börtönné alakítása érdekében kisebb belső átépítéseket hajtottak végre. A börtön elítélteji foglalkoztatására az épületben megalapították a Kalocsai Konfekcióipari Vállalatot. A több mint ötven éve működő, több átszervezésen és névváltozáson átesett kalocsai női börtön jelenlegi neve: Kalocsai Fegyház és Börtön. A városi örökségvédelmi hatástanulmány helyi védetségre javasolja.⁵ Az épület falán két emléktábla található, a Szent István király úti bejáratától északra a politikai elítéltek emléktáblája, délre pedig az 1956-os forradalom domborműve. 2006 decemberében az épület sarkán felállították Benedek György szobrászművész *Szabadulás kútja* című alkotását, amely a börtönben ártatlanul fogvatartott lányoknak és asszonyoknak állít emléket.⁶

Források:

ASBÓTH Miklós
1998

Kalocsa történeti kronológiája. In: Asbóth Miklós, Romsics Imre: Kalocsa múltja és jelene. Kalocsa. 42-210. p.

KN
1897. dec. 5.
Kalocsa történeti kronológiája

Az igazságszolgáltatási palota Kalocsán. In: Kalocsai Néplap 1897. dec. 5.

Számítógépes adattár. Szerk. Asbóth Miklós.

VÁTI

2004b VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság, Kalocsa város településszerkezeti terve, Örökségvédelmi hatástanulmány. Helyi értékvédelmi tanulmány. Felelős tervező Havas Mária. TSZ.: 2774/2003-3.2.2

⁴ ASBÓTH Miklós 1998. 167-168.

⁵ VÁTI 2004b.

⁶ Kalocsa történeti kronológiája